

Własność intelektualna – czy Twoja firma chroni ją należycie?

Każdego roku w dniu 26 kwietnia obchodzimy Światowy Dzień Własności Intelektualnej (*World Intellectual Property Day*). Został on ustanowiony w celu promowania wiedzy na temat własności intelektualnej, a także świadomości na temat znaczenia własności intelektualnej w rozwoju innowacyjnych pomysłów i technologii.

Własność intelektualna nierozzerwalnie związana jest z wiedzą, technologią i innowacjami. W XXI wieku stanowią one podstawę rozwoju przedsiębiorstw. Pozwalają na budowanie przewagi konkurencyjnej i zdobywanie nowych rynków. Posiadanie własności intelektualnej pozwala firmom w pełni wykorzystać ich pomysły w rozwoju działalności gospodarczej. Generuje także wartość firmy, tworzy miejsca pracy i wzbogaca różnorodność produktów i usług dostępnych dla konsumentów. Ochrona praw własności przemysłowej może pociągać za sobą także korzyści podatkowe.

Z kolei niechroniona, chroniona w sposób niewłaściwy lub niewystarczający własność intelektualna, nie tylko nie pozwala na wykorzystanie jej pełnego potencjału, ale może zostać użyta przez konkurencję w walce rynkowej. W ostatecznym rozrachunku straty mogą być zatem bardzo duże i często nieodwracalne.

Co zatem zrobić, aby w pełni wykorzystać potencjał innowacyjny w firmie?

Przede wszystkim warto zadać sobie pytanie czy wiemy czym jest własność intelektualna i jak ją chronić. Dobrze też zastanowić się, czy poradzimy sobie sami z zapewnieniem należytej ochrony naszej własności intelektualnej, czy może warto skorzystać z pomocy specjalisty.

Czym zatem jest własność intelektualna?

Własność intelektualna to wytwór pracy ludzkiego umysłu. Żeby mógł on jednak zostać uznany za własność intelektualną musi mieć unikatowy i nowatorski charakter, być wyrazem twórczości i kreatywności człowieka oraz, z uwagi na swoją wartość (np. gospodarczą, artystyczną, rozwojową), zasługiwać na ochronę. Niematerialne dobra intelektualne stanowiąc mogą wynik twórczości artystycznej, naukowej, literackiej lub wynalazczej.

Prawa własności intelektualnej z kolei przyznają uprawnionemu podmiotowi wyłączność korzystania z przedmiotu, którego dotyczą oraz pozwalają osobie uprawnionej egzekwować wynikającą z nich wyłączność. Co do zasady prawa te mają charakter zbywalny (mogą być zbywane, obciążane i dziedziczone), czasowy (wygasają po upływie określonego okresu) oraz terytorialny.

Własność intelektualną podzielić można na 3 kategorie.

Pierwsza z nich obejmuje **prawa autorskie i prawa pokrewne**.

Co do zasady prawa autorskie przysługują twórcom utworów. Prawo autorskie daje twórcy wyłączne uprawnienie do używania lub udzielania zgody innym osobom na używanie jego utworu w określony sposób.

Intuicyjnie do kategorii utworów zaliczymy utwory literackie, plastyczne czy muzyczne (powieści, obrazy, tekst i muzyka do utworu). Warto jednak zwrócić uwagę na to, że prawa te często pojawiają się w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej. Ochroną prawnoautorską objęte są także programy komputerowe; mogą być nią objęte też bazy danych. Z prawami autorskimi oraz prawami pokrewnymi mamy do czynienia emitując reklamy, rozpowszechniając ulotki reklamowe albo publikując stronę internetową i zamieszczając na niej treści (w tym kontekście warto też pamiętać o ochronie wizerunku i konieczności uzyskania odpowiednich zgód w przypadku osób, których zdjęcia zamieszczamy na stronie internetowej). Z ochrony tej korzystają także publikacje naukowe. Utworem w rozumieniu prawa autorskiego może być również np. dokumentacja techniczna.

Druga kategoria własności intelektualnej to **własność przemysłowa**.

Własność przemysłowa dotyczy dóbr intelektualnych wykorzystywanych w działalności gospodarczej bądź o znaczeniu związanym z prowadzoną działalnością. Do kategorii tej zaliczamy przede wszystkim wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne.

Wynalazki to rozwiązania mające charakter techniczny, których powstanie stanowi rozwiązanie istniejącego dotychczas problemu technicznego w danej dziedzinie techniki. Wynalazki podlegają ochronie poprzez udzielenie na nie prawa wyłącznego - patentu. Do uzyskania ochrony niezbędne jest jednak nie tylko wykazanie charakteru technicznego, ale także nowości, poziomu wynalazczości oraz możliwości przemysłowego zastosowania wynalazku.

Z kolei pewne rozwiązania techniczne, które nie spełniają wymogów pozwalających na ich ochronę za pomocą patentu, mogą być chronione jako **wzory użytkowe**. **Wzory przemysłowe** natomiast stanowią ozdobne lub estetyczne elementy towaru.

Niezwykle istotne z punktu widzenia prowadzenia działalności i wprowadzania na rynek nowych produktów i usług są znaki towarowe. **Znaki towarowe** są oznaczeniami odróżniającymi towary i usługi danego producenta od towarów i usług innych producentów.

Do trzeciej zaś kategorii własności intelektualnej zaliczyć można **know-how** oraz **tajemnicę przedsiębiorstwa**.

Know – how to pewien chroniony stan faktyczny, stanowiący zespół doświadczeń, wiedzy technicznej i pozatechnicznej, mających charakter niejawny, cechujący się możliwością zidentyfikowania i opisanego oraz posiadających wartość gospodarczą.

Tajemnica przedsiębiorstwa jest pojęciem szerszym niż know – how. Podczas gdy know-how to informacje związane z wykonywaniem działalności firmy, tajemnica przedsiębiorstwa oprócz know – how obejmuje informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne przedsiębiorstwa lub inne informacje posiadające wartość gospodarczą, które nie są powszechnie, o ile uprawniony do korzystania z informacji lub rozporządzania nimi podjął, przy zachowaniu należytej staranności, działania w celu utrzymania ich w poufności.

Na czym polega ochrona własności intelektualnej?

Ochrona ukształtowana jest odmiennie w przypadku każdej z ww. grup własności intelektualnej.

Ochrona praw autorskich nie wymaga żadnego aktywnego działania ze strony uprawnionego. Rozpoczyna się z chwilą ustalenia utworu, bez konieczności spełnienia jakichkolwiek formalności przez jego twórcę. Prawo działa tu automatycznie.

Warto wspomnieć, że prawo autorskie chroni jedynie formę wyrażenia. W konsekwencji nie są chronione, jako takie, odkrycia, idee, procedury, metody działania, czy też formuły matematyczne.

Własność przemysłowa chroniona jest przez prawa wyłączne – ich uzyskanie wymaga aktywnego działania osoby uprawnionej. W celu uzyskania ochrony konieczne jest dokonanie przez uprawnionego rejestracji w odpowiednim urzędzie.

Poszczególne przedmioty własności przemysłowej chronione są za pośrednictwem następujących instytucji:

- wynalazki - patenty,
- wzory użytkowe - prawo ochronne,
- wzór przemysłowy – prawo z rejestracji,
- znak towarowy – prawo ochronne,
- topografia układów scalonych – prawo z rejestracji,
- oznaczenia geograficzne – prawo z rejestracji.

Patent chroni wynalazek i przyznaje uprawnionemu prawo wyłączne do zarobkowego i zawodowego korzystania z wynalazku. Opatentowany wynalazek nie może być wytwarzany, używany, wprowadzany do obrotu, przechowywany lub składowany, eksportowany ani importowany bez zezwolenia właściciela patentu. Stanowi on samoistną podstawę do kierowania przez uprawnionego roszczeń w stosunku do naruszcyciela.

Z chwilą jednak gdy patent wygaśnie ochrona wynalazku ustaje, przez co staje się on domeną publiczną i zostaje udostępniony do użytku komercyjnego oraz eksploatacji przez osoby niż te, którym patent przysługiwał.

Prawo ochronne i prawo z rejestracji upoważniają właściciela odpowiednio wzoru użytkowego oraz wzoru przemysłowego do korzystania z niego w sposób zarobkowy lub zawodowy na obszarze objętym ochroną oraz zabezpiecza przed jego kopiowaniem i naśladownictwem.

Prawo ochronne gwarantuje właścicielowi znaku towarowego wyłączność używania go w celu identyfikacji towarów lub usług bądź zezwolenia na używanie go przez inne osoby.

Również w przypadku **know-how** prawo nie działa automatycznie – w celu uzyskania ochrony konieczne jest podjęcie przez uprawnionego odpowiednich kroków zapewniających poufność know – how (np. wprowadzenie odpowiednich regulacji wewnętrznych, zawarcie umów o poufności, szkolenia dla pracowników mających do nich dostęp, odpowiednie oprogramowanie itp.). Ochrona w tym przypadku wynika z **ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji**. Zgodnie z jej przepisami ujawnienie tajemnicy przedsiębiorstwa (w której mieści się know-how) bez zgody przedsiębiorcy traktowane jest jako czyn nieuczciwej konkurencji. Czyn ten może pociągać dla naruszcyciela odpowiedzialność karną za załamanie tajemnicy przedsiębiorstwa oraz cywilną.

Warto zwrócić uwagę na to, że prawa własności intelektualnej często się nakładają. Graficzne oznaczenie towaru może podlegać ochronie, po zarejestrowaniu, jako znak towarowy, ale przed zarejestrowaniem może być chroniony prawem autorskim jako utwór.

Podobnie w przypadku wynalazku – po jego opatentowaniu podlega on ochronie patentowej;

jednak przed zgłoszeniem do Urzędu Patentowego może on podlegać ochronie jako know-how (pewne elementy mogą również być chronione prawem autorskim).

Czy warto zatem chronić własność intelektualną?

Odpowiedź na to pytanie wydaje się być oczywista. Posiadanie i właściwa ochrona praw własności intelektualnej mogą decydować o sukcesie rynkowym firmy. Zatem własność intelektualną chronić nie tylko warto, ale nawet trzeba.

Ponadto często możliwość obrony przed naruszcicielami wynika z wcześniejszego uzyskania prawnej ochrony (tak jest w przypadku praw wyłącznych – patentów czy praw z rejestracji znaków towarowych).

Zapewnienie odpowiedniej ochrony znaków towarowych, wynalazków i wzorów nie tylko pozwala zamienić pomysł w prawo o rzeczywistej wartości rynkowej, ale umożliwia powstrzymanie potencjalnych naruszeń takiego prawa.

Najczęstsze naruszenia w sferze dóbr własności intelektualnej to naśladowanie i podrabianie oznaczeń, nieautoryzowane kopiowanie lub odtwarzanie utworów, bezprawne usuwanie cudzych oznaczeń.

Podstawowym rodzajem ochrony jest ochrona cywilnoprawna (uprawniony dysponuje szeregiem roszczeń zarówno pieniężnych jak i niepieniężnych, które mogą być dochodzone przed sądem), a w pewnych przypadkach uprawniony ma też do dyspozycji środki administracyjne i karne.

Analizując swój portfel własności intelektualnej oraz planując strategię jego ochrony warto skorzystać z pomocy specjalistów. Przy konstruowaniu odpowiednich umów oraz regulacji wewnętrznych pomoc może radca prawny. Rzecznik patentowy pomoże uzyskać patent na wynalazek czy zarejestrować znak towarowy, wzór przemysłowy zarówno w procedurze krajowej jak i zagranicznej. Warto też od razu zastanowić się nad tym, jak własność intelektualna będzie zarządzana w danym podmiocie - inaczej przecież zarządza się nią w firmie a inaczej w instytucji naukowej – w tym również pomoc mogą nasi specjaliści, którzy doradzą odpowiedni model zarządzania z uwzględnieniem specyfiki działalności oraz potrzeb konkretnego podmiotu.

Zapraszamy do kontaktu i współpracy – zarówno w trakcie IP Days jak i w innym, dogodnym dla Państwa terminie.

Autor: Małgorzata Cichosz
radca prawny